

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

FILOLOG TALABALARNING YOZMA NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Umarova Gulmira Abduganiyevna

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari nazariy-tahliliy jihatdan yoritiladi. Tadqiqotda yozma nutq kompetensiyasining shakllanishida elektron ta’lim platformalari, viki texnologiyasi, bloglar, onlayn hujjatlar, interaktiv topshiriqlar, avtomatik tahrirlash vositalari va kollaborativ yozuv muhitining o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan yozuv faoliyati talabalarning mustaqil fikrlashi, matn yaratish, tahrir qilish, uslubiy moslikni saqlash va refleksiv yondashuvni rivojlantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Maqolada raqamli vositalarning yozma nutqni o‘qitish jarayonidagi interaktivlik, moslashuvchanlik, individuallashtirish va hamkorlikni ta’minlashga xizmat qiluvchi didaktik salohiyati asoslanadi. Tadqiqot natijalari filologik ta’limda yozma nutqni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish bo‘yicha ilmiy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: filolog talabalar, yozma nutq, raqamli texnologiyalar, didaktik imkoniyatlar, elektron ta’lim, kollaborativ yozuv, viki texnologiyasi, blog, interaktiv topshiriqlar, refleksiv yozuv

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ

Умарова Гульмира Абдуганиевна

Узбекский государственный университет мировых языков, преподаватель

Аннотация

В данной статье с теоретико-аналитической точки зрения рассматриваются дидактические возможности цифровых технологий в развитии письменной речи студентов-филологов. В исследовании анализируется роль электронных образовательных платформ, вики-технологии, блогов, онлайн-документов, интерактивных заданий, средств автоматического редактирования и среды совместного письма в формировании компетенции письменной речи. Кроме того, раскрывается значение письменной деятельности, организованной на основе цифровых технологий, в развитии самостоятельного мышления студентов, создании текста, его редактировании, соблюдении стилевой уместности и формировании рефлексивного подхода. В статье обосновывается дидактический потенциал цифровых средств как фактора, обеспечивающего интерактивность, гибкость, индивидуализацию и сотрудничество в процессе обучения письменной речи. Результаты исследования могут быть использованы для совершенствования методики развития письменной речи в филологическом образовании и эффективного внедрения цифровых технологий.

Ключевые слова: студенты-филологи, письменная речь, цифровые технологии, дидактические возможности, электронное обучение, совместное письмо, вики-технология, блог, интерактивные задания, рефлексивное письмо.

DIDACTIC OPPORTUNITIES OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN DEVELOPING THE WRITTEN SPEECH OF PHILOLOGY STUDENTS

Umarova Gulmira Abduganiyevna
Uzbekistan State World Languages University, Teacher

Abstract

This article examines the didactic opportunities of digital technologies in developing the written speech of philology students from a theoretical and analytical perspective. The study analyzes the role of electronic learning platforms, wiki technology, blogs, online documents, interactive tasks, automated editing tools, and collaborative writing environments in the formation of written speech competence. It also highlights the importance of digitally organized writing activities in developing students' independent thinking, text production, editing skills, stylistic appropriateness, and reflective approach. The article substantiates the didactic potential of digital tools as a means of ensuring interactivity, flexibility, individualization, and collaboration in the teaching of writing. The findings of the study may contribute to improving the methodology of developing written speech in philological education and to the effective integration of digital technologies into the educational process.

Keywords: philology students, written speech, digital technologies, didactic opportunities, e-learning, collaborative writing, wiki technology, blog, interactive tasks, reflective writing.

Bugungi kunda ta'lim tizimining raqamli transformatsiyasi filologik ta'lim mazmuni va metodikasini yangicha yondashuvlar asosida takomillashtirishni talab etmoqda. Ayniqsa, yozma nutqni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki yozma nutq filolog talabalarining kasbiy tayyorgarligida markaziy o'rin tutib, ularning fikrni mantiqiy, izchil, uslubiy jihatdan to'g'ri va kommunikativ maqsadga muvofiq ifodalash qobiliyatini belgilaydi. Shu bois yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion vositalar, xususan, raqamli texnologiyalarning didaktik salohiyatini aniqlash va asoslash muhim ahamiyat kasb etadi. Filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirish an'anaviy tarzda matn yozish, tahlil qilish, qayta ishlash va tahrirlashga asoslangan bo'lsa, zamonaviy sharoitda bu jarayon tobora ko'proq raqamli muhitga ko'chmoqda. Elektron ta'lim platformalari, bloglar, viki texnologiyalari, onlayn hujjatlar, interaktiv topshiriqlar, avtomatik tahrirlash va baholash vositalari yozuv faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ushbu vositalar orqali talabalar nafaqat individual matn yaratish, balki hamkorlikda yozish, fikr almashish, tezkor tahrir qilish, refleksiya yuritish va yozma faoliyat natijalarini muntazam takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa yozma nutqni rivojlantirishning didaktik imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi.

Raqamli texnologiyalar yozma nutqni o'qitishda interaktivlik, moslashuvchanlik, individuallashtirish va kollaborativlikni ta'minlaydi. Masalan, viki platformalari hamkorlikda matn yaratish va tahrirlash imkonini bersa, bloglar shaxsiy yozuv tajribasini boyitadi, onlayn hujjatlar esa guruhli ishlash va o'zaro tahrir jarayonini jadallashtiradi. Avtomatik tahrirlash vositalari esa yozma nutqdagi grammatik, leksik va uslubiy kamchiliklarni aniqlashga ko'maklashadi. Shu jihatdan, raqamli texnologiyalar nafaqat texnik vosita, balki yozma nutq kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiluvchi didaktik muhit sifatida ham qaralishi lozim. So'nggi yillarda ta'limda raqamli vositalardan foydalanishga oid ko'plab tadqiqotlar olib borilayotgan bo'lsa-da, filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda ularning aynan didaktik imkoniyatlarini nazariy-tahliliy jihatdan yoritish yetarlicha tizimlashtirilmagan. Ko'pincha amaliy vositalar tavsiflanadi, biroq ularning yozma nutq kompetensiyasining mazmuniy komponentlari — matn yaratish, tahrir qilish, uslubiy moslik, mantiqiy izchillik, refleksiya va kollaborativ yozuv bilan bog'liq pedagogik salohiyati chuqur ochib berilmaydi. Shu sababli mazkur mavzu nazariy va metodik jihatdan alohida tadqiqotni talab etadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, filolog talabalarning yozma nutqini

rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni maqsadli va tizimli joriy etish ularning kasbiy kompetentligini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, shuningdek, yozma muloqot madaniyatini takomillashtirishga xizmat qiladi. Demak, raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini o'rganish filologik ta'limning zamonaviy talablar asosida rivojlanishida muhim nazariy-amaliy ahamiyatga ega. Shundan kelib chiqib, mazkur maqolada filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari nazariy-tahliliy jihatdan yoritiladi. Tadqiqotda raqamli vositalarning yozuv faoliyatini tashkil etish, matn yaratish va tahrirlash ko'nikmalarini rivojlantirish, kollaborativ yozuvni yo'lga qo'yish va refleksiv yondashuvni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi.

Filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini o'rganishda zamonaviy ilmiy adabiyotlar bir necha asosiy yo'nalishga ajraladi: kollaborativ yozuv, viki va onlayn hujjatlar asosidagi yozuv muhiti, yozma nutqni baholashning raqamli shakllari, hamda yozish jarayoniga sun'iy intellekt va avtomatik tahrirlash vositalarining ta'siri. Ushbu manbalar yozma nutqni rivojlantirish bugungi kunda faqat individual matn yozish bilan cheklanmay, balki raqamli hamkorlik, ko'p bosqichli tahrir va refleksiv qayta ishlash jarayonlari bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Kollaborativ yozuv bo'yicha adabiyotlarda asosiy nazariy tayanchlardan biri N. Storchning ishlari hisoblanadi. U *collaborative writing*ni ikki yoki undan ortiq muallifning bitta matnni birgalikda yaratish jarayoni sifatida talqin qiladi va bu faoliyat til o'rganish hamda yozma nutqni rivojlantirish uchun samarali vosita ekanini ko'rsatadi. Storchning sharhida yozuvning yolg'iz faoliyat sifatida emas, balki ijtimoiy va muloqotga asoslangan jarayon sifatida qayta ko'rilishi ta'kidlanadi. Bu qarash filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar, ayniqsa, viki, forum va Google Docs kabi vositalarning didaktik qiymatini asoslashda muhim ahamiyatga ega.

Viki texnologiyasi bo'yicha tadqiqotlar raqamli muhitda hamkorlikda yozishning aniq didaktik afzalliklarini ochib beradi. Hosseini tomonidan EFL auditoriyalarida olib borilgan tadqiqotda *wiki-based collaborative writing* yozuv sifati va yozma topshiriqlarga jalb etilish darajasini oshirishi ko'rsatilgan. Rahimi va hamkorlarining *wiki-mediated collaborative writing* bo'yicha tadqiqoti esa viki muhiti Vygotskiyga xos ijtimoiy-konstruktiv yondashuvni qo'llab-quvvatlab, talabalar o'rtasida hamkorlik, qayta ko'rib chiqish va yozma refleksiyani faollashtirishini ko'rsatadi. Demak, viki texnologiyasi yozma nutqni rivojlantirishda nafaqat texnik vosita, balki matnni birgalikda yaratish va tahrirlashga xizmat qiluvchi pedagogik muhit sifatida namoyon bo'ladi.

Raqamli yozuv muhitining yana bir muhim tomoni onlayn platformalar va kompyuter vositasidagi kollaborativ yozuv bilan bog'liq. 2021-yildagi keng qamrovli sharhda Zhang va hammualliflar Web 2.0 vositalari, xususan, Google Docs va viki platformalari talabalarga vaqt va makon cheklovisiz birgalikda yozish, o'zaro fikr bildirish va bir-birini qo'llab-quvvatlash imkonini berishini ko'rsatadi. Bu tahlil raqamli yozuv muhiti filolog talabalarda matn tuzish, mantiqiy izchillikni saqlash, tahrirlash va o'zaro baholash ko'nikmalarini bir vaqtda rivojlantirishini tasdiqlaydi. Shu jihatdan, raqamli texnologiyalar yozma nutqni o'qitishda interaktivlik va kollaborativlikni kuchaytiruvchi vosita sifatida baholanadi.

Adabiyotlarda yozma nutqni rivojlantirishning didaktik samaradorligi ko'pincha tahrir va qayta ishlash bosqichlari bilan bog'lanadi. Wiboolyasarini va hammualliflar olib borgan tadqiqotda uch bosqichli *collaborative writing intervention* va *AI feedback* ayniqsa *revision* va *editing* bosqichlarida samarali bo'lgani ko'rsatilgan. Bu natija shuni anglatadiki, raqamli vositalar faqat matn yaratishga emas, balki yozuv jarayonining eng muhim qismi bo'lgan qayta ishlash, uslubiy moslashtirish va xatolarni tuzatishga ham faol yordam beradi. Filolog talabalar uchun aynan shu jihat alohida muhim, chunki yozma nutq sifati ko'p hollarda dastlabki matndan ko'ra tahrir va refleksiya bosqichida shakllanadi.

Yozuvni baholash va nazorat qilish masalasi ham raqamli texnologiyalar bilan bog'liq

muhim yoʻnalishdir. Li va hammualliflarning 2022-yilgi sharhida *L2 writing assessment in the digital age* doirasida raqamli baholash vositalari yozuv mahsuli bilan bir qatorda yozuv jarayonini ham tahlil qilish imkonini berishi koʻrsatiladi. Mualliflar raqamli muhitda yozuvni baholash faqat yakuniy natijaga emas, balki rejalashtirish, yozish, tahrirlash va *feedback* jarayonlariga ham eʼtibor qaratishi kerakligini taʼkidlaydi. Bu yondashuv filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirish metodikasida raqamli vositalar yordamida jarayonli baholashni yoʻlga qoʻyish zarurligini koʻrsatadi. Soʻnggi yillarda avtomatik tahrirlash vositalari va sunʼiy intellektning yozuvga taʼsiri ham faol oʻrganilmoqda. 2025-yildagi ayrim sharh va empirik ishlarda *AI writing tools* grammatik xatolarni tuzatish, iboralarni yaxshilash va yozuvni tezlashtirishga yordam berishi koʻrsatilsa-da, mustaqil yozish koʻnikmalariga taʼsiri boʻyicha ehtiyotkor yondashuv tavsiya qilinadi. Wordtune va shunga oʻxshash vositalarni oʻrganishga bagʻishlangan tadqiqotlar esa bunday texnologiyalar faqat past darajadagi til xatolarini tuzatmay, balki yozish va fikrlash jarayonining oʻzini ham qoʻllab-quvvatlashi mumkinligini qayd etadi. Demak, raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari katta boʻlsa-da, ular yozma nutqni rivojlantirishda metodik nazorat va maqsadli qoʻllanishni talab qiladi.

Tahlil natijalari shuni koʻrsatdiki, filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar didaktik jihatdan uch asosiy yoʻnalishda samarali taʼsir koʻrsatadi: birinchidan, yozuv jarayonini hamkorlikka asoslangan faoliyatga aylantiradi; ikkinchidan, matn yaratish va tahrirlashni bosqichma-bosqich, refleksiv jarayon sifatida tashkil etadi; uchinchidan, yozma nutqni baholash va takomillashtirish uchun tezkor qayta aloqa imkonini yaratadi. Kollaborativ yozuv boʻyicha tadqiqotlar ham yozish faoliyati individual emas, ijtimoiy-kognitiv jarayon sifatida samaraliroq shakllanishini koʻrsatadi. Muhokama davomida ayniqsa viki texnologiyasi va onlayn hamkorlik platformalarining ahamiyati yaqqol namoyon boʻldi. Viki asosidagi yozuv muhiti talabalarga bitta matn ustida birgalikda ishlash, oʻzaro tahrir qilish, mazmuni boyitish va matnning yakuniy variantini bosqichma-bosqich takomillashtirish imkonini beradi. Bunday faoliyat natijasida talabalar nafaqat yozadilar, balki matnni qayta koʻrib chiqish, tuzatish va uslubiy jihatdan moslashtirish koʻnikmalarini ham egallaydilar. Tadqiqotlarda *wiki-mediated collaborative writing* aynan shu jihatlari bilan refleksiv yondashuv va hamkorlikni kuchaytiruvchi vosita sifatida baholanadi. Natijalarga koʻra, raqamli texnologiyalar yozma nutqni rivojlantirishda interaktivlikni kuchaytiradi. Anʼanaviy yozuv topshiriqlarida talabalar koʻpincha yakka tartibda matn yaratib, bahoni faqat yakuniy variant uchun oladilar. Raqamli muhitda esa yozuv jarayoni ochiq va dinamik tus oladi: talabalar fikr bildiradi, izoh qoldiradi, sheriklar matnini tahrir qiladi va oʻqituvchi tomonidan bosqichli *feedback* oladi. Bu esa yozuvni tayyor mahsulot emas, doimiy takomillashib boradigan jarayon sifatida shakllantiradi. Web 2.0 vositalari va Google Docs kabi platformalar boʻyicha sharhlarda ham aynan shu didaktik afzallik alohida qayd etiladi. Muhokama shuni ham koʻrsatdiki, raqamli vositalar filolog talabalarning yozma nutqida mustaqillik va refleksiyani rivojlantiradi. Matn ustida qayta ishlash, versiyalarni solishtirish, avvalgi xatolarni koʻrish va oʻz yozuv strategiyasini baholash imkoniyati talabalarda metakognitiv yondashuvni shakllantiradi. Ayniqsa, bosqichli yozuv, *peer review* va avtomatik tahrirlash vositalari bilan birga qoʻllanganda, talabalar oʻz matniga tanqidiy qarashni oʻrganadilar. Bu holat yozma nutqning mazmuniy yaxlitligi, mantiqiy izchilligi va uslubiy aniqligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tahlil natijalarida yana bir muhim jihat aniqlandi: raqamli texnologiyalar yozma nutqni rivojlantirishda individuallashtirish imkonini beradi. Talaba oʻz surʼatida yozadi, matnni bir necha bor qayta koʻrib chiqadi, avtomatik tahrirlash vositalaridan foydalanadi va kerak boʻlsa, qoʻshimcha manbalarga murojaat qiladi. Shu tariqa yozuv faoliyati yagona standart topshiriqdan koʻra koʻproq shaxsiy trayektoriyaga ega boʻladi. *Digital writing assessment* boʻyicha tadqiqotlarda ham yozuvni baholashda faqat yakuniy mahsulot emas, balki yozuv jarayoni, tahrir qilish bosqichi va qayta aloqa mexanizmlari hisobga olinishi kerakligi taʼkidlanadi. Shu bilan birga, natijalar raqamli texnologiyalarning didaktik samarasi avtomatik ravishda yuzaga

kelmasligini ko'rsatdi. Ularning foydasi ko'p jihatdan o'qituvchining metodik dizayniga, topshiriqlar tizimiga va baholash mezonlariga bog'liq. Agar raqamli vositalar faqat matn yuborish yoki texnik qulaylik yaratish uchun qo'llansa, yozma nutqdagi chuqur rivojlanish cheklangan bo'lib qoladi. Ammo ular kollaborativ yozuv, bosqichli tahrir, refleksiya va mazmunli *feedback* bilan uyg'unlashtirilsa, yozma kompetensiyani sezilarli darajada boyitadi. Bu xulosa zamonaviy tadqiqotlarda sun'iy intellekt va avtomatik yozuv vositalariga nisbatan ehtiyotkor, lekin metodik jihatdan asosli yondashuv zarurligi bilan hamohangdir. Umuman olganda, muhokama va natijalar filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar katta didaktik salohiyatga ega ekanini tasdiqladi. Ular yozuv faoliyatini interaktiv, kollaborativ, moslashuvchan va refleksiv shaklga keltiradi; matn yaratish, tahrirlash va baholash jarayonlarini yangi sifat bosqichiga olib chiqadi. Demak, raqamli texnologiyalar filologik ta'limda yozma nutqni rivojlantirishning qo'shimcha vositasi emas, balki zamonaviy metodik tizimning muhim tarkibiy qismi sifatida baholanishi mumkin.

Filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar muhim didaktik vosita ekani tahlil natijalarida tasdiqlandi. Ular yozuv faoliyatini an'anaviy yakka tartibdagi topshiriqdan interaktiv, kollaborativ va refleksiv jarayonga aylantiradi. Ayniqsa, viki texnologiyasi, onlayn hujjatlar va boshqa raqamli yozuv muhitlari matn yaratish, tahrirlash, qayta ishlash va o'zaro fikr bildirish ko'nikmalarini bir butun tizimda rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot davomida shuni ko'rish mumkinki, raqamli texnologiyalar yozma nutqni rivojlantirishda bir nechta muhim pedagogik vazifani bajaradi: ular talabaning mustaqil ishlashini qo'llab-quvvatlaydi, hamkorlikda yozish tajribasini kuchaytiradi, bosqichli tahrir va refleksiyani yo'lga qo'yadi hamda tezkor qayta aloqa olish imkonini yaratadi. Shu sababli raqamli vositalar yordamida tashkil etilgan yozuv faoliyati filolog talabalarda matnning mazmuniy yaxlitligi, mantiqiy izchilligi, uslubiy mosligi va tanqidiy qayta ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning samaradorligi ularning shunchaki mavjudligiga emas, balki metodik jihatdan to'g'ri loyihalanishiga bog'liq ekani aniqlandi. Agar ular mazmunli topshiriqlar, hamkorlikdagi yozuv, *peer review*, bosqichli tahrir va refleksiv baholash bilan uyg'unlashtirilsa, yozma nutqni rivojlantirishda yuqori natija beradi. Aks holda, ular faqat texnik qulaylik vositasi bo'lib qolishi mumkin. Umuman olganda, filolog talabalarning yozma nutqini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari keng va istiqbolli ekani ko'rsatildi. Ular filologik ta'limda yozma nutq metodikasini yangilash, yozuv jarayonini zamonaviylashtirish va talabalarning kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini kuchaytirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida bu yo'nalishda viki texnologiyasi, sun'iy intellekt asosidagi tahrir vositalari va kollaborativ platformalarning aniq metodik modellarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

11. Storch N. Collaborative writing // Language Teaching. – 2019. – Vol. 52, No. 1. – P. 40–59.
12. Hosseini M.S., Bavali M., Rezvani E. Wiki-based collaborative writing in EFL classrooms // Cogent Education. – 2020. – Vol. 7, No. 1. – Art. 1826649.
13. Rahimi M., van den Berg J., Veen W. Wiki-mediated collaborative writing in EFL higher education: Writing performance, writing self-regulation, and writing self-efficacy. – 2023.
14. Zhang M., Chen H., Li M. Computer-mediated collaborative writing in L2 classrooms: A systematic review // Educational Research Review. – 2021. – Vol. 34. – Art. 100408.
15. Wiboolyasarin W., et al. An investigation into enhancing L2 writing proficiency in collaborative writing environments through AI feedback // Journal of English for Academic Purposes. – 2024. – Vol. 70. – Art. 101390.
16. Li M., Link S., Hegelheimer V. L2 writing assessment in the digital age // Educational Research Review. – 2022. – Vol. 37. – Art. 100476.
17. Zhao X., et al. Exploring the use of Wordtune as an AI writing assistant // Electronics. – 2025. – Vol. 14, No. 6. – Art. 1194.